

لجستیک چیست؟

• تعریف لجستیک

لجستیک یک سیستم جامع نگر و یک فرایند کلی مدیریتی است که اهتمام آن در نظر گرفتن راه حل بهینه برای رسیدن به مقصد است یعنی مشخص می کند مواد و منابع (مورد نیاز تولید) چگونه تهیه شوند، چگونه انبار شوند، و چگونه به مقصد نهایی ارسال شوند. مدیریت لجستیک شامل شناسایی توزیع کنندگان و تامین کنندگان احتمالی و تعیین اثربخشی و قابلیت دسترسی به هر یک از آنان می باشد. یک مدیر لجستیکی همه ابزارها را در دسترس قرار می دهد و آنگاه با توجه به موقعیت تصمیم می گیرد که از چه روش و ابزاری استفاده کند. لجستیک به عنوان یک روش کلی دید خود را به پهنه ای وسیع تر می گستراند و از بالا دست به قضایا می نگرد و تصمیم می گیرد که چه فرایندی انجام شود و یک مدیریت دست بالا است. به مدیران لجستیک **logistician** نیز گفته می شود.

Logistician به شکل خاص موارد زیر را انجام می دهد :

- پروارندن روابط تجاری هم با تامین کنندگان و هم با مشتریان
- تلاش برای شناسایی نیازهای مشتریان و درک آنها و اطمینان از برآورده شدن آنها
- تعیین جایی که مواد، تجهیزات و محصول نهایی می روند
- یافتن سریعترین و ارزان ترین مسیر برای انتقال کالاها
- ارزیابی اعمال لجستیکی و تلاش برای بهبود آن دسته از اموری که نیازمند اصلاح هستند
- ارایه برنامه ها، ارزیابی ها و داده های مربوط به عملکرد به مدیریت
- ارایه پیشنهادات و پروپوزال ها به مدیریت و مشتریان در راستای بهبود امور
- مطلع بودن از آخرین پیشرفت های تکنولوژی در حوزه تدارکات و حمل و نقل، و استفاده از تکنولوژی های جدید در روش های فعلی

• هدف لجستیک به زبان ساده

به طور خلاصه هدف مدیریت لجستیک داشتن میزان مناسبی از منبع یا ورودی در زمان صحیح و رساندن آن به مکان مناسب و در شرایط مطلوب و در نهایت تحویل آن به مشتری داخلی و خارجی درست است. یک سیستم تدارکات مناسب از تحویل به موقع سفارش هر مشتری اطمینان حاصل می کند و تضمین می کند که منابع به سرعت و به شکل کارآمد از یک بخش زنجیره تامین به بخش بعدی حرکت کنند.

به عنوان مثال در صنعت گاز طبیعی سیستم لجستیک شامل مدیریت خطوط لوله و تانکرها، تاسیسات ذخیره سازی و مراکز توزیع است که با گاز به گونه ای رفتار می کنند که در طول زنجیره تامین تغییر کند. یک زنجیره تامین کارآمد و روش های اثربخش لجستیکی برای کاهش هزینه ها و حفظ و افزایش بهره وری ضروری هستند. تدارکات ضعیف منجر به تاخیر در تحویل سفارش ها، عدم پاسخگویی به نیازهای مشتریان و در نهایت ضعف کسب و کار می شود.

• دگرگونی لجستیک در طول زمان

مفهوم لجستیک در کسب و کار از دهه ۱۹۶۰ تغییرات زیادی داشته است. پیچیدگی رو به رشد مواد و منابع مورد نیاز شرکت های تامین کننده و توسعه جهانی زنجیره های عرضه نیاز به متخصصانی که مدیران لجستیک زنجیره تامین نام داشتند را ایجاد کرد. در عصر مدرن رونق تکنولوژی و پیچیدگی فرایند لجستیکی به تولید نرم افزارهای مدیریت لجستیک و شکل گیری شرکت های حرفه ای و متخصص در زمینه حمل و نقل و تدارکات انجامیده است که به حرکت منابع در طول زنجیره تامین شتاب می دهند. شرکت های تولیدی ممکن است یکی از این دو روش را انتخاب کنند که یا مدیریت تدارکات خود را به متخصصان برونسپاری کنند و یا اگر از لحاظ هزینه به صرفه بود مدیریت تدارکات را از داخل شرکت انجام دهند.

• سیستم نرم افزاری لجستیک

توسعه تکنولوژی به ویژه صنعت نرم افزار، سبب تولید نرم افزارهایی در زمینه های مختلف مدیریت کارها و گردش اطلاعات شده است. یک از مهمترین سیستم های نرم افزاری برای مجموعه های تولیدی، نرم افزار لجستیک و یا همان سیستم حمل و نقل است. این سیستم وظیفه ثبت و کنترل تمام اطلاعات مربوط به حمل و نقل کالا و مواد خریداری شده و همچنین کالا و محصول تولید شده را بر عهده دارد.

برای نمونه، وقتی یک درخواست خرید، ثبت و تایید می‌شود، وظیفه بخش تدارکات و حمل و نقل است که درخواست مورد نظر را تهیه کرده و در زمان مناسب به واحد انبار تحویل دهد. تمامی اطلاعات جا به جایی کالا در سیستم ثبت خواهد شد، به نحوی که مدیران و سرپرست‌های مربوطه در هر لحظه می‌توانند ببینند که کالای مورد نظر در چه مرحله‌ای قرار دارد.

علاوه بر موارد گفته شده در بالا، اتصال سیستم حمل و نقل به ترازوهای دیجیتال، باسکول و ... این امکان را فراهم می‌کند تا وزن اعلام شده در مراحل قبلی (به عنوان مثال باربری) جک شده و در صورت مشاهده مغایرت، به کاربر مربوطه اخطار دهد. این موضوع سبب خواهد شد تا از خطاهای مختلف که در زمینه توزیع و حمل رخ می‌دهد، جلوگیری شود.

• اهمیت اقتصادی لجستیک

روند رو به رشد جمعیت و به تبع آن رشد تقاضا باعث شکل‌گیری بازارهای فروش کالا و همین‌طور مراکز عرضه خدمات و کالاها شده است. توزیع کالاها از مبدأ تولید تا رسیدن به دست مصرف‌کننده نهایی به عنوان یک جزء مهم از تولید ناخالص ملی کشورها مبدل شده است. با توجه به این مهم، فعالیت‌های لجستیکی بر میزان نرخ تورم، نرخ بهره‌وری، نرخ سود و هزینه‌های مربوط به انرژی و دیگر خصوصیات اقتصادی تأثیرگذار است.

مدیران مؤسسات تولیدی و صنعتی و همین‌طور سازمان‌های خدماتی بر این باورند که سیستم لجستیک چیزی فراتر از مجموعه‌ای از کارکردها و وظایف گسسته است. مفهوم کارآمدی که طبق آن نیازمندی‌های مشتری بایستی به مقدار مناسب، در مکان مناسب و زمان مناسب به دست مشتری رسانده شود، تأثیر گسترده و عمیقی بر تعادل مؤسسات به صورت کلی و همین‌طور سیستم اقتصادی در سطح ملی و بین‌المللی گذاشته است.

• سه ویژگی اساسی لجستیک

۱. صرفه جویی‌های هنگفت در هزینه‌ها
۲. کسب رضایت مشتری و افزایش فروش
۳. عامل موثر در کسب برتری رقابتی در بازار

مدیریت لجستیک و زنجیره تامین زنجیره تامین دارای سه فرآیند عمده است که عبارت‌اند از:

(۱) مدیریت اطلاعات

(۲) مدیریت ترابری

(۳) مدیریت روابط

مدیریت اطلاعات: امروزه نقش، اهمیت و جایگاه اطلاعات برای همگان بدیهی است. گردش مناسب و انتقال صحیح اطلاعات باعث می‌شود تا فرآیندها موثرتر و کارا تر گشته و مدیریت آنها آسان تر گردد. مدیریت اطلاعات هماهنگ و مناسب میان شرکا باعث خواهد شد تا تاثیرات فزاینده‌ای در سرعت، دقت، کیفیت و جنبه‌های دیگر وجود داشته باشد. مدیریت صحیح اطلاعات موجب هماهنگی بیشتر در زنجیره خواهد شد.

مدیریت ترابری: در تحلیل سیستم های تولیدی موضوع لجستیک بخش فیزیکی زنجیره تامین را در بر می گیرد. این بخش که کلیه فعالیت‌های فیزیکی از مرحله تهیه ماده خام تا محصول نهایی شامل فعالیت‌های حمل و نقل، انبارداری، زمان بندی تولید و... را شامل می شود، بخش نسبتا بزرگی از فعالیت‌های زنجیره تامین را به خود اختصاص می دهد. در واقع، محدوده لجستیک تنها جریان مواد و کالا نبوده بلکه محور فعالیت‌های زنجیره تامین است که روابط و اطلاعات، ابزارهای پشتیبان آن برای بهبود در فعالیت‌ها هستند.

مدیریت روابط: مدیریت روابط، تاثیر شگرفی بر همه ی زمینه های زنجیره تامین و همچنین سطح عملکرد آن دارد. بسیاری از شکست های آغازین در زنجیره ی تامین، معلول انتقال ضعیف انتظارات و توقعات و نتیجه رفتارهایی است که بین طرفین در گیر در زنجیره به وقوع می پیوندد. علاوه بر این، مهمترین فاکتور برای مدیریت موفق زنجیره تامین، ارتباط مطمئن میان شرکا در زنجیره است به گونه ای که شرکا اعتماد متقابل به قابلیتها و عملیات یکدیگر داشته باشند. کوتاه سخن اینکه در توسعه هر زنجیره تامین یکپارچه، توسعه اطمینان و اعتماد در میان شرکا و طرح قابلیت اطمینان برای آنها از عناصر بحرانی و مهم برای نیل به موفقیت است.

• برخی اصطلاحات بنیادی لجستیک

شرکت‌های لجستیکی طرف سوم (Third Parties)

کمپانی‌های طرف سوم به کمپانی‌هایی اطلاق می‌شود که عملیات جابجایی کالا را برای سازمان‌های دیگر انجام می‌دهند. این کمپانی‌ها با داشتن ناوگان اختصاصی و تخصص و تجربه در انبارداری و حمل و نقل، قادر هستند تا براساس نیاز کارفرما و وضعیت بازار سرویس خود را توسعه دهند.

از مزیت‌های کار با یک شرکت طرف سوم می‌توان به مقرون‌به‌صرفه بودن، انعطاف‌پذیری و صرفه‌جویی در زمان اشاره نمود. زیرا این شرکت‌ها تمرکز اصلی خود را بر روی این صنعت گذاشته‌اند و تجاربی در اختیار دارند که ممکن است یک کسب و کار از آن‌ها بی‌اطلاع باشد. البته باید این نکته را هم در نظر گرفت که برون‌سپاری این بخش قدرت کنترل فرآیند را تا حد زیادی از یک کسب و کار سلب می‌کند. پس باید تا حد ممکن در انتخاب شرکت طرف سوم با دقت عمل نمود.

انواع لجستیک

این مفهوم به دو دسته اصلی درون سوی (Inbound) و برون سوی (Outbound) تقسیم می‌شود. یکی از مهم‌ترین فرآیندهای زنجیره تأمین مربوط به لجستیک درون سوی می‌باشد. در این بخش تمرکز اصلی بر روی مدیریت جابجایی کالا به ویژه از تولیدکننده به انبار یا خرده فروشی‌ها است. در صورتی که نوع برون سوی یا Outbound در راستای تأمین کالا از انبار و تحویل آن به دست مشتری نهایی فعالیت می‌کند، البته بر مبنای انواع خدماتی که در این صنعت به مشتریان ارائه می‌شود، زیرشاخه‌های دیگری نیز برای آن وجود دارد که در ادامه مطلب به آن‌ها می‌پردازیم.

لجستیک معکوس (Reverse Logistics)

این دسته همان طور که از نام آن مشخص است، روندی برعکس آن چه می‌دانیم را طی می‌کند. لجستیک معکوس متمرکز بر بازگشت کالا از مقصد به انبار یا نقطه مبدأ می‌باشد. به بیانی دیگر لجستیک معکوس فرآیند برنامه‌ریزی، اجرا و کنترل جابجایی کالا از گیرنده به فرستنده است که عموماً با هدف پس گرفتن کالا یا امحاء آن صورت می‌پذیرد.

لجستیک سبز (Green Logistics)

لجستیک سبز دسته‌ای است که در آن تلاش‌هایی در جهت کاهش اثرات محیط زیستی فرآیندهای حمل و نقل انجام می‌گیرد. راهکارهای متعددی برای کاهش تأثیر این حوزه بر روی آلودگی‌های زیست محیطی پیشنهاد شده و می‌توانیم مواردی مانند بهینه‌سازی راه‌ها، بهره‌مندی بیشتر از حمل و نقل هوایی و عدم استفاده از وسایل نقلیه دودزا را در لجستیک سبز ببینیم.

لجستیک اضطراری (Emergency Logistics)

این اصطلاح در کمپانی‌های فعال در صنعت حمل و نقل و زنجیره تأمین به کار می‌رود. اگر به هر دلیلی در فرآیند تولید کالا تأخیری رخ دهد یا یک حادثه طبیعی اتفاق بیفتد، نیاز است تا سیستم با سرعت بیشتری کالا را در طول زنجیره منتقل کند. در این چرخه عوامل دیگری مانند دولت‌ها و سازمان‌های بشردوستانه با ظرفیت خود به کمک کمپانی‌های حمل و نقل می‌آیند تا به عملیات حمل و نقل کالا سرعت ببخشند.

لجستیک تولید (Production Logistics)

این زیرشاخه از صنعت بیشتر به بهینه‌سازی فرآیند تولید کالا، به عنوان مثال در یک کارخانه یا تولیدی مربوط می‌شود. در این نوع هدف اصلی این است که هر یک از دستگاه‌ها در زمان مناسب محصول مناسب را با کیفیت مناسب دریافت کنند. در نتیجه بهره‌وری سیستم بالا رفته و می‌توان در زمان کمتر تعداد محصول بیشتری تولید نمود.

لجستیک توزیع (Distribution Logistics)

این دسته شاید بیشتر از انواع دیگر برای همه ما آشنا باشد. از زمانی که تولید به پایان می‌رسد و سفارش از سمت مشتری ثبت می‌شود، عملیات پردازش در انبار و تحویل مرسوله به مشتری آغاز شده که به آن لجستیک توزیع گفته می‌شود. دلیل اهمیت بالای این نوع این است که تعداد، زمان و مکان در عرضه و تقاضا با یکدیگر متفاوت هستند. در نتیجه این نوع لجستیک می‌بایست توازن و تعادل میان این دو را برقرار سازد.

لجستیک نظامی (Military Logistics)

از آن جایی که یک ارتش بدون منابع قدرتمند کاملاً بی دفاع است، لجستیک نظامی در طول تاریخ از اهمیت بسیار بالایی نزد سران نظامی کشورها برخوردار بوده‌است. افسران نظامی فرآیندهای تأمین را مدیریت می‌کنند تا منابع به محل مورد نظر جابجا شوند و بهترین بازدهی و عملکرد در عملیات نظامی به وجود آید. نقش لجستیک نظامی آن قدر پررنگ است که شکست بریتانیا در جنگ استقلال آمریکا و نیز شکست متحدین در جنگ جهانی دوم تا حد زیادی به شکست آن‌ها در این حوزه نسبت داده می‌شود.

قابل ذکر است که دسته بندی‌های دیگری نیز در این صنعت مطرح است و این لیست شامل تمام زیرشاخه‌های آن نمی‌شود.

لجستیک کسب و کار (Business Logistics)

این مفهوم زمانی وارد چرخه کسب و کار می‌شود که مشتری کالایی را از یک فروشگاه (چه سنتی چه آنلاین و با هر دسته بندی کالایی) خرید می‌کند. در یک تعریف مختصر و مفید لجستیک کسب و کارها این گونه توضیح داده می‌شود: "رساندن کالای درست، در زمان درست، در مکان درست، به تعداد درست، با قیمت درست و به مشتری درست."

فرقی ندارد که یک کسب و کار حمل و نقل اختصاصی خود را داشته‌باشد یا این وظیفه را به شرکت دیگری شرکت‌های طرف سوم یا (Third Parties) محول کرده‌باشند. روند معمول به این گونه است که پس از ثبت سفارش چرخه تأمین کالا آغاز شده و بعد از عملیات پردازش برای مشتری ارسال می‌شود.

محمد رضا صدقیانی فر

استراتژیست

www.sadaghianifar.com

sadaghianifar

• ۹۱۲-۴۹۶۹-۱۱۲